

CYNGOR SIR YNYS MÔN / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

PWYLLGOR:	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD:	14 Rhagfyr 2022
TEITL YR ADRODDIAD:	Protocol Datrysiad Lleol
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cynghori'r Pwyllgor Safonau ynglŷn â'r Protocol Datrysiad Lleol diwygiedig
ADRODDIAD GAN:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.llyw.cymru 01248 752586
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.llyw.cymru 01248 752586

1. CEFNDIR

Pwrpas y Protocol Datrysiad Lleol (y Protocol) yw datrys anghydfod rhwng aelodau'r Cyngor yn gyflym pan dderbynnir cwynion neu bryderon am achosion o gamymddwyn lefel isel sy'n mynd yn groes i'r Cod Ymddygiad i Aelodau. Mae'n ffordd anffurfiol o gefnogi'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn ymarferol ar lefel leol a thrwy'r Protocol mae modd i bawb sy'n gysylltiedig â'r anghydfod fanteisio ar gymorth gan y Pwyllgor Safonau, lle bo angen.

Mae protocol wedi ei ddefnyddio gan y Pwyllgor Safonau ers rhai blynyddoedd, gyda'r nod o fynd i'r afael â chwynion lefel isel ynglŷn ag ymddygiad sydd ddim yn cyrraedd y trothwy ar gyfer ymchwiliad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) a/neu er mwyn delio â materion cyn gynted â phosibl i osgoi mynd â materion ymhellach yn ddiangen. Yn ei dro bydd hyn yn helpu i hyrwyddo safonau ymddygiad uchel, mabwysiadu a chynnal perthnasau gwaith cadarnhaol a gwarchod enw da'r Cyngor. Nid yw'r Protocol yno i ddisodli awdurdodaeth OGCC ond yn hytrach ei ddiben yw delio gyda chategori cyfyngedig o gwynion na fyddai'n cyrraedd prawf trothwy OGCC ar gyfer cynnal ymchwiliad.

Nid oes gofyniad statudol i fabwysiadu Protocol o'r fath ac nid oes fformat safonol; mae'n fater i bobl awdurdod unigol. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru ac OGCC wedi cynghori'n gryf iawn y dylai Awdurdodau Lleol gael trefniadau o'r fath mewn lle. Yn fwy diweddar, mae Adroddiad Penn: 'Adolygiad Annibynnol ar y Fframwaith Safonau Moesegol' yn nodi mai "Nod datrysiadau lleol yw datrys materion ar gam cynnar er mwyn atal y sefyllfa rhag gwaethygu'n ddiangen a all niweidio cydberthnasau personol o fewn yr awdurdod ac enw da'r awdurdod".

O ganlyniad i'r newidiadau a ddaeth i rym yn sgil Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, yn enwedig mewn perthynas â'r dyletswyddau newydd i Arweinwyr Grŵp, mae'r Pwyllgor Safonau wedi adolygu'r Protocol a pharatoi fersiwn newydd, i adlewyrchu'r Cod fel ac y mae ar hyn o bryd. Mae'r fersiwn newydd yn ystyried y rôl ehangach y mae disgwyl i Arweinwyr Grŵp ei chwarae mewn perthynas ag ymddygiad aelodau.

2. HYNT Y PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL NEWYDD ARFAETHEDIG HYD YMA

Mae copi o'r Protocol Datrysiad Lleol cyfredol ar gael yn **ATODIAD 1**.

Cafodd y Protocol diwygiedig ei gyflwyno gan Gadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Safonau yng nghyfarfod yr Arweinwyr Grŵp ar 29 Medi 2022. Mae copi o'r blaen adroddiad a gyflwynwyd i'r Arweinwyr Grŵp ar gael yn **ATODIAD 2**.

Roedd consensws ymhlith yr Arweinwyr Grŵp eu bod yn cefnogi egwyddorion y Protocol diwygiedig ac fe wnaethant nodi eu bod yn barod i weithio yn unol â'r cynnig.

Cafodd y Protocol ei drafod yn ystod Sesiwn Frifio i'r holl aelodau ar 1 Rhagfyr 2022.

Bwriedir i'r Protocol fod ar gael i'r aelodau ar Monitor o hyn ymlaen.

3. SUT Y BYDD Y PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL NEWYDD YN GWEITHIO

3.1 Egwyddorion y Protocol:

- Mae'r Protocol yn broses gyfryngu wirfoddol ac nid oes yn rhaid i Aelodau gymryd rhan. Gall Aelodau hefyd dynnu'n ôl o'r broses ar unrhyw adeg heb unrhyw oblygiadau.
- Os oes anghydfod, anogir Aelodau i geisio datrys y mater drwy'r Protocol os yw hynny'n bosibl ac yn briodol.
- Mae'r Protocol ar gyfer materion rhwng aelodau.
 - Arweinydd y Grŵp fydd yn delio â chwynion gan aelodau am aelodau eraill o'r grŵp. Y prif ffocws fydd ymddygiad y blaid/grŵp a bydd Arweinydd y Grŵp yn gyfrifol am reoli ymddygiad aelodau'r grŵp.
 - Os oes pryder aelod-swyddog, dylid adolygu'r [Protocol ar gyfer y berthynas rhwng Aelodau a Swyddogion](#).
- Er bod y Protocol yn ddibynnol ar ymrwymo i ddod o hyd i ddatrysiad mewnol, nid yw'r Protocol yno i rwystro dadleuon, heriau neu graffu gwleidyddol dilys.
- Mae achosion difrifol o dorri'r Cod Ymddygiad, e.e. pan fydd aelod wedi ceisio dylanwadu neu gymryd rhan mewn penderfyniad er mwyn elwa'n bersonol o'r penderfyniad hwnnw, y tu hwnt i gwmpas y Protocol hwn a rhaid cyfeirio achosion o'r fath at y rheoleiddiwr allanol.

3.2 Trosolwg byr o'r Broses sydd wedi'i chynnwys yn y ddogfen newydd:

- Mae'r Protocol yn berthnasol pan fydd aelod (achwynydd) yn gwneud cŵyn am aelod o'r un grŵp gwleidyddol neu o grŵp gwleidyddol gwahanol (ymatebydd).
- Bydd Arweinydd Grŵp yn ymdrin â chŵyn gan aelod am aelod arall o'r un grŵp gwleidyddol.
- Dylai aelod drafod cŵyn am aelod o grŵp gwleidyddol gwahanol gyda'u Harweinydd Grŵp; bydd yr Arweinydd Grŵp yna yn trafod y mater gydag Arweinydd Grŵp yr ymatebydd.

- Disgwylir i Arweinwyr Grŵp fynd ati'n rhagweithiol i geisio datrys materion o'r fath, a rhoddir pwyslais ar ddatrys anghydfod yn gynnar drwy fesurau yn cynnwys cyfryngu, cymodi, hyfforddi, datblygu neu addysgu, neu gyfuniad o'r rhain.
- Fe all yr Arweinwyr Grŵp, yn ôl eu disgrisiwn, ymgynghori â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) ynglŷn â'r camau y mae'r Arweinydd Grŵp yn bwriadu'u cymryd. Fe all arweinwyr grŵp hefyd ddefnyddio Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) fel "seinfwrdd".
- Pan fydd achos o gamymddygiad sylweddol, neu achosion o dorri'r rheolau'n barhaus, efallai y bydd y Swyddog Monitro'n cynghori'r achwynydd i gyfeirio'r mater at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.
- Os ydi'r gŵyn yn ymwneud ag arweinydd grŵp, gofynnir i Gadeirydd y Cyngor ystyried sut i fynd i'r afael â'r gŵyn, mewn ymgynghoriad â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai).
- Bydd Cadeirydd y Cyngor yn ymgymryd â swyddogaeth Arweinydd Grŵp pan fo aelod neu aelodau yn ddi-blaid.
- Bydd yr holl gyfarfodydd fel rhan o'r Broses hon yn breifat a bydd y trafodaethau'n gyfrinachol; ni fydd gwaith papur na chofnodion yn cael eu cadw ar ôl i'r broses gyfryngu ddod i ben.
- Bydd adborth yn cael ei roi i'r Arweinwyr Grŵp, os ydi'r ddau aelod yn cytuno; a bydd yr adborth yn ddienw ac yn canolbwytio ar ganlyniadau ac arferion da.

3.3 Rôl y Pwyllgor Safonau fel rhan o'r Broses:

- Yn ogystal â chynghori a chefnogi'r Arweinwyr Grŵp (ar gais), os nad oes modd datrys y mater drwy brosesau disgyblu'r blaid/grŵp, fe all yr achwynydd gyfeirio'r mater at Gadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). Dylid cyfeirio'r mater cyn pen 7 diwrnod o'r dyddiad pryd y methodd prosesau disgyblu'r blaid/grŵp â datrys y mater; bydd unrhyw gwynion a godir y tu allan i'r cyfnod hwn yn cael eu hystyried yn ôl disgrisiwn Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai).
- Rhaid i unrhyw un gaiff ei enwebu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau fod yn aelod lleig o'r Pwyllgor Safonau.
- Rôl y Pwyllgor Safonau ydi hwyluso'r Broses – nid llunio barn, beio neu ddod i unrhyw ganfyddiadau; er, fe allant wneud argymhellion anffurfiol ond nid oes rhaid i'r pleidiau eu dilyn.
- Bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn hwyluso cyfarfodydd cyfryngu dim ond os ydynt wedi derbyn hyfforddiant sy'n eu galluogi i wneud hynny.
- Er bod y broses yn nodi cyfanswm o bedwar cyfarfod, dim ond canllaw yw hyn a bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn cael ei arwain i raddau helaeth gan y pleidiau.
- Y broses gyfryngu:
 - ➔ Mae'r Pwyllgor Safonau'n derbyn cyfeiriad gan yr achwynydd.
 - ➔ Cyfarfod 1:
Bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn cwrdd â'r achwynydd. Neu, fe allai'r achwynydd fynegi ei bryderon yn ysgrifenedig i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai).
Waeth pa opsiwn a ddewisir, pwrpas y cam cyntaf yw cadarnhau beth sydd wedi digwydd gyda'r achwynydd, sut mae'r digwyddiad yn torri'r Cod ym marn yr achwynydd a sut mae'r achwynydd yn dymuno datrys y mater.
 - ➔ Os ydi Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn fodlon ymgymryd â rôl cyfryngu, byddant yn cysylltu gyda'r ymatebydd.
 - ➔ Cyfarfod 2:

Efallai y bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn penderfynu gofyn i'r ymatebydd gwrdd â hwy.

Fel arall, bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn ysgrifennu at yr ymatebydd.

Naill ffordd neu'r llall, yn ystod y cam yma, bydd yr ymatebydd yn derbyn gwybodaeth fel y gallant ddeall y gŵyn yn eu herbyn ac ystyried p'un ai a ydynt yn dymuno cymryd rhan yn y cyfarfod cyfryngu â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) ai peidio.

Bydd gan yr ymatebydd 7 diwrnod i gadarnhau ei barodrwydd i gymryd rhan yn y broses gyfryngu; os nad ydi'r ymatebydd yn ymateb neu'n gwrthod y cynnig, ni fydd y Pwyllgor Safonau'n cymryd unrhyw gamau pellach.

→ Cyfarfod 3:

Os ydi'r ymatebydd wedi cytuno i gwrdd â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) er mwyn cymryd rhan yn y broses gyfryngu, yna bydd cyfarfod arall yn cael ei drefnu gyda'r ymatebydd i drafod eu hymateb i'r gŵyn/eu safbwynt hwy.

→ Cyfarfod 4 – y cyfarfod cyfryngu:

Bydd y cyfarfod cyfryngu'n cynnwys yr achwynydd, yr aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi, a chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). Pwrpas y cyfarfod fydd crisialu'r mater/ion a gweld a oes modd datrys yr anghydfod.

→ Efallai y bydd cyfarfodydd pellach yn cael eu trefnu os ydi'r pleidiau'n cytuno.

4. ARGYMHELLION

4.1 Bod y Pwyllgor Safonau'n:

- 4.1.1 nodi bod yr Arweinwyr Grwp wedi cytuno i'r Protocol Datrysiad Lleol yn **Atodiad 1**;
- 4.1.2 derbyn adborth ar lafar ar ganlyniad y sesiwn briffio a gynhaliwyd ar 1 Rhagfyr 2022 i holl aelodau'r Cyngor;
- 4.1.3 cymeradwyo mabwysiadu'r Protocol Datrysiad Lleol yn unol â'r drafft yn **Atodiad 1**;
- 4.1.4 annog aelodau i ddefnyddio'r Protocol Datrysiad Lleol yn **Atodiad 1** dan amgylchiadau perthnasol; ac
- 4.1.5 adolygu'r broses a fabwysiadwyd a'r ddogfen ei hun ymhen 12 mis.

PROTOCOL DATRYSIAD LLEOL

RHAN 1 – CEFNDIR	
Pam fod angen Protocol Datrysiad Lleol arnom ni?	<p>Pwrpas y Protocol ydi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hyrwyddo safonau ymddygiad uchel; • meithrin a chynnal perthnasau gwaith cadarnhaol; • mynd i'r afael â chwynion lefel isel yn ymwneud ag ymddygiad sydd ddim yn cwrdd â'r trothwy ar gyfer ymchwiliad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC); • delio gyda materion sy'n codi cyn gynted â phosibl rhag ofn i bethau waethygu; • gwarchod enw da'r Cyngor. <p>I grynhoi, nod y Protocol yw datrys materion yn gyflym a dod â'r pleidiau sy'n derbyn cymorth gan y Pwyllgor Safonau ynghyd, lle bo angen.</p>
Oes rhaid cael Protocol?	<ul style="list-style-type: none"> • Nid oes gofyniad statudol i fabwysiadu Protocol o'r fath ond mae Llywodraeth Cymru ac OGCC wedi ei gwneud hi'n glir eu bod yn disgwyl i awdurdodau lleol roi'r fath drefniadau ar waith • Mae Adroddiad Penn: 'Adolygiad Annibynnol ar y Fframwaith Safonau Moesegol' yn nodi: <p><i>“Nod datrysiadau lleol yw datrys materion ar gam cynnar er mwyn atal y sefyllfa rhag gwaethygu'n ddiangen a all niweidio cydberthnasau personol o fewn yr awdurdod ac enw da'r awdurdod”.</i></p> • Nid oes rhaid i aelodau gymryd rhan yn y broses. <u>Proses gyfryngu wirfoddol</u> yw hon.
Pa brosesau eraill sydd ar gael i aelodau?	<ul style="list-style-type: none"> • Ni fwriedir i'r Protocol ymyrryd â chymau disgyblu o fewn grwpiau/pleidiau na'u disodli. Bydd gan bob plaid/grŵp gwleidyddol brosesau disgyblu mewnol y mae'n rhaid eu dilyn. • Ni fwriedir i'r Protocol ddisodli awdurdodaeth OGCC, ei nod fydd delio â'r nifer gyfyngedig o gwynion sydd ddim yn cwrdd â'r trothwy ar gyfer ymchwiliad gan OGCC. • Ni fwriedir i'r Protocol ddisodli'r Cod Ymddygiad, yn hytrach bydd yn ffordd anffurfiol o gefnogi'r cod yn lleol.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ni fydd y Protocol yn disodli'r Protocol Perthnasau ar gyfer Aelodau a Swyddogion sydd wedi'i nodi yng Nghyfansoddiad y Cyngor. • Fe ddylai Aelodau wneud pob ymdrech i ddatrys anghydfod drwy'r Protocol, lle bo hynny'n bosibl ac yn briodol, ac fe ddylent bob amser fod yn ddarostyngedig i'w rhwymedigaethau o dan y Cod Ymddygiad i Aelodau.
<p>Beth ydi egwyddorion cyffredinol y Protocol?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hyrwyddo safonau ymddygiad uchel fel ffordd o gryfhau parch ac ymddiriedaeth ymysg aelodau er mwyn galluogi i aelodau a swyddogion ganolbwyntio ar “y gwaith”. • Cyfeirio at reoleiddwyr allanol yn niffyg dim arall, oni bai y ceir achos difrifol o dorri'r Cod Ymddygiad, ee os ydi'r aelod wedi ceisio dylanwadu neu gymryd rhan mewn penderfyniad sydd o ddiddordeb personol iddynt. Mae materion o'r fath y tu allan i gwmpas y Protocol hwn. • Dylai Aelodau osgoi gwrthdaro personol mewn unrhyw fforwm cyhoeddus, yn enwedig y Cyngor llawn, ac yn y cyfryngau. • Ni ddylai'r ymrwymiad i ddatrys materion yn lleol rwystro trafodaethau, heriau neu graffu gwleidyddol dilys. • Ymddygiad y blaid/grŵp yw'r prif ffocws, a bydd pob arweinydd grŵp yn gyfrifol am reoli eu haelodau eu hunain.
<p>Beth ydi cyfrifoldebau'r arweinwyr grwpiau?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r camau rhesymol y gallai Arweinydd y Grŵp eu cymryd yn cynnwys: <ul style="list-style-type: none"> • arddangos ymrwymiad personol i fynychu cyfleoedd datblygu neu hyfforddiant perthnasol yn ymwneud â chydaddoldeb a safonau • annog aelodau'r grŵp i fynychu cyfleoedd datblygu neu hyfforddiant perthnasol yn ymwneud â chydaddoldeb a safonau • sicrhau bod enwebeion i bwyllgor wedi derbyn yr hyfforddiant a argymhellir ar gyfer y pwyllgor hwnnw • hybu moesgarwch a pharch o fewn cyfathrebiadau a phwyllgorau'r Grŵp ac ym mhwyllgorau ffurfiol y Cyngor • hybu gweithdrefnau datrys anffurfiol yn y cyngor; a gweithio gyda'r pwyllgor safonau a'r Swyddogion Monitro i ddatrys materion yn lleol

	<ul style="list-style-type: none"> • hybu diwylliant o fewn y Grŵp sy'n cefnogi safonau uchel o ran ymddygiad ac uniondeb • mynychu cyfarfod Pwyllgor Safonau'r Cyngor os gofynnir iddo wneud hynny er mwyn trafod materion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad • gweithio i weithredu unrhyw argymhellion gan y Pwyllgor Safonau ynglyn â gwella safonau • cydweithio ag arweinwyr grŵp eraill, o fewn rheswm, i gefnogi safonau ymddygiad uchel o fewn y cyngor
<p>Beth ydi cyfrifoldebau'r Pwyllgor Safonau?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Monitro ac annog arweinwyr grŵp i gydymffurfio â'r ddyletswydd i hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'r grŵp; • Cyngori ynghylch mabwysiadu neu ddiwygio'r Cod Ymddygiad, y Protocol hwn, yn ogystal ag unrhyw dogfennau/ymgyngoriadau eraill o fewn cylch gorchwyl y Pwyllgor; • Monitro gweithrediad y Cod Ymddygiad; yn cynnwys mynychu Cyngor / cyfarfodydd pwyllgorau ar adegau; • Darparu cyngor, neu ddarparu neu drefnu hyfforddiant ar y Cod i aelodau; • Derbyn adroddiadau gan arweinwyr grŵp; • Rhannu arferion gorau; • Darparu adborth amserol ac ystyrlon i arweinwyr grŵp.
<p>RHAN 2 – SUT MAE'R PROTOCOL YN GWEITHIO?</p>	
<p>Beth a ddisgwylir gan Arweinwyr Grŵp?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Arweinydd y Grŵp fydd yn delio â chwynion gan aelodau am aelodau eraill o'r grŵp. • Os oes gan aelod gŵyn ynglŷn ag aelod o grŵp gwleidyddol arall, fe ddylent gwyno wrth eu harweinydd y grŵp yn y lle cyntaf. Wedyn, bydd yr arweinydd grŵp yn cyfeirio'r mater at arweinydd y grŵp sy'n gyfrifol am yr aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi. • Ar ôl derbyn cwyn, boed hynny gan aelod o'r grŵp neu gan arweinydd grŵp arall fe ddylai pob arweinydd grŵp gymryd cyfrifoldeb (ond nid cyfrifoldeb personol) dros reoli ymddygiad eu haelodau. • Yn amodol ar brosesau/trefniadau presennol y blaid/grŵp, fe

	<p>ddylai'r camau disgyblu fod yn anffurfiol, a dylid eu datrys drwy gyfarfodydd wyneb yn wyneb cyn gynted â phosib.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fe all Arweinwyr Grŵp ddewis cadw cofnod ond ni ddylai'r broses fod yn rhy feichus. • Fe ddylai'r pwyslais fod ar ddatrysiad cynnar ac fe all gynnwys cyfryngu, cymodi, hyfforddi, datblygu neu addysg; neu gyfuniad o'r rhain. Yn amlwg, dylid ymdrechu i fod yn deg a chyson. • Yn ystod y broses hon, fe all yr arweinydd grŵp ymgynghori â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) ynglŷn â'r camau y mae'r arweinydd grŵp yn bwriadu eu cymryd. Fe all arweinwyr grŵp hefyd ddefnyddio Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) fel "seinfwrdd". • Cyn ystyried unrhyw gosb, neu hyfforddiant/cyfleoedd datblygu ac ati., bydd arweinydd y grŵp perthnasol yn ymgynghori gyda Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) a bydd yn ymdrechu i ddarparu cyngor didwyll, teg, cyson a chyfrinachol i bob arweinydd grŵp sydd yn gofyn am drafodaeth o'r fath. • Pan fydd achos o gamymddygiad sylweddol, neu achosion o dorri'r rheolau'n barhaus, efallai y bydd y Swyddog Monitro'n cynghori'r achwynydd i gyfeirio'r mater at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. • Os ydi'r gwyn am arweinydd grŵp, gofynnir i Gadeirydd y Cyngor ystyried sut i fynd i'r afael â'r gwyn, mewn ymgynghoriad â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) • Os yw'r mater yn ymwneud âg aelod neu aelodau heb gysylltiad â grŵp, bydd Cadeirydd y Cyngor yn ymgymryd â swydd yr arweinydd grŵp.
<p>Beth a ddisgwylir gan y Pwyllgor Safonau?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yn ogystal â chynghori a chefnogi'r arweinwyr grŵp, fel y nodir uchod, os nad oes modd datrys y mater drwy brosesau disgyblu'r blaid/grŵp, gellir cyfeirio'r mater at Gadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). • Gofynnir i'r aelod sy'n gwneud cwyn fynegi eu pryderon yn ysgrifenedig i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). Neu, gwrdd â Chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) os byddai'n well gan yr achwynydd wneud hynny. Yn y naill achos, bydd hyn er mwyn cadarnhau: <ul style="list-style-type: none"> • pryd, lle a sut y digwyddodd y digwyddiad perthnasol • sut a pham y mae'r digwyddiad yn torri'r Cod Ymddygiad • sut y mae'r achwynydd yn dymuno datrys y mater • Bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn ystyried

	<p>y gŵyn a chynghori'r achwynydd p'un ai a ydi'r Pwyllgor Safonau yn barod i ymgymryd â rôl cyfryngu ai peidio.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Os ydi Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn fodlon ymgymryd â rôl cyfryngu, byddant yn cysylltu â'r aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi, i egluro natur y gŵyn, a gofyn a ydi'r aelod yn fodlon cymryd rhan mewn sesiwn gyfryngu gyda'r achwynydd ac aelod o'r Pwyllgor Safonau. • Gofynnir i'r aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi i ymateb i'r cynnig cyn pen 7 diwrnod. Os ydynt yn gwrthod, neu ddim yn ymateb, ni fydd unrhyw gamau pellach yn cael eu cymryd a bydd y Pwyllgor Safonau'n ystyried bod y mater ar ben.
<p>Oes yna unrhyw gyfyngiadau o ran amser?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dylid gwneud cwyn cyn pen 7 diwrnod o'r dyddiad pryd y methodd prosesau disgyblu'r blaid/grŵp â datrys y mater. • Bydd unrhyw gwynion a godir y tu allan i'r cyfnod hwn yn cael eu hystyried yn ôl disgrisiwn Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai).
<p>Sawl cyfarfod fydd ei angen?</p> <p>Cyfarfod rhagbaratoadol 1</p> <p>Cyfarfod rhagbaratoadol 2</p> <p>Cyfarfod rhagbaratoadol 3</p> <p>Cyfarfod cyfryngu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bydd nifer y cyfarfodydd yn amrywio yn ôl amgylchiadau'r achos ac, yn benodol, y posibilrwydd o ddatrys y mater. <p>Canllaw yn unig yw'r canlynol ac nid oes rhaid cadw at y nifer o gyfarfodydd/y broses a awgrymir. Bydd yn ddibynnol iawn ar yr hyn y mae'r pleidiau yn ei gytuno. Felly, dyma enghraifft o'r hyn a allai ddigwydd yn ymarferol:-</p> <ul style="list-style-type: none"> • bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn cwrdd â'r achwynydd am y tro cyntaf, fel y nodir uchod, i dderbyn yr wybodaeth angenrheidiol ynglŷn â'r gŵyn a chadarnhau'r datrysiad a ddymunir. • yn yr un modd, bydd yr ail gyfarfod gyda'r aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi, fel y nodir uchod, i egluro'r gŵyn a chadarnhau a yw'r aelod yn barod i gwrdd â'r achwynydd ac aelod o'r Pwyllgor Safonau i weld a oes modd datrys y mater drwy gyfryngu. • os ydi'r aelod yn derbyn y cynnig o gyfarfod cyfryngu, yna bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn cwrdd â thestun y gŵyn i drafod eu hymateb i'r gŵyn / eu safbwynt hwy. • bydd y cyfarfod cyfryngu'n cynnwys yr achwynydd, yr aelod y mae'r gŵyn yn ymwneud ag o/hi, a chadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). Pwrpas y cyfarfod fydd crisialu'r mater/ion a gweld a oes modd datrys yr anghydfod.

- efallai y bydd cyfarfodydd cyfryngu pellach yn cael eu cynnal os ydi pawb yn cytuno bod angen cyfarfod/cyfarfodydd pellach a'i bod hi'n eithaf tebygol y gellir datrys y mater.
- yn ystod y cyfarfod/ydd cyfryngu, ac wedi hynny, nid fydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (ac enwebai) yn llunio barn, beio neu ddod i unrhyw ganfyddiadau. Fe allant, fodd bynnag, wneud argymhellion anffurfiol i'r naill barti. Ni fydd y fath argymhellion yn orfodol.
- bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai) yn hwyluso'r cyfarfod cyfryngu dim ond os ydynt wedi derbyn hyfforddiant sy'n eu galluogi i wneud hynny a bod yr hyfforddiant hwnnw'n gyfredol.
- bydd yr holl gyfarfodydd yn breifat. Bydd y trafodaethau'n gyfrinachol.
- ni fydd gwaith papur na chofnodion yn cael eu cadw ar ôl i'r broses gyfryngu ddod i ben. Mae hyn yn cynnwys cofnodion digidol.
- bydd adborth yn cael ei roi i arweinwyr grŵp, os ydi'r ddau aelod yn cytuno. Bydd yr adborth yn ddiennw a bydd yn canolbwyntio ar ganlyniadau ac arferion da. **Ni fydd unrhyw wybodaeth sensitif yn cael ei rhannu.**

Troednodion:

1. Mae sawl cyfeiriad yn y Protocol at Gadeirydd y Pwyllgor Safonau (neu enwebai). Mae enwebai yn cyfeirio at aelodau llewg yn unig. Ni fydd aelodau etholedig o'r Cyngor Sir, nac aelodau cyfetholedig o'r cynghorau tref a chymuned yn cymryd rhan yn y broses gyfryngu.
2. Fel y nodir yn y ddogfen, nid yw'r orfodol cymryd rhan yn y Protocol ac fe all yr aelodau sydd ynghlwm ag unrhyw fater dynnu'n ôl o'r broses ar unrhyw adeg; hyd yn oed os ydynt eisoes wedi cytuno i gymryd rhan yn y broses gyfryngu. Ni fydd unrhyw oblygiadau o ganlyniad i dynnu'n ôl o'r broses.
3. Ar ôl cael ei gymeradwyo gan yr Arweinwyr Grŵp, bydd unrhyw newidiadau i'r Protocol hwn yn cael eu gwneud gan y Swyddog Monitro, ond dim ond ar ôl ymgynghori â'r holl arweinwyr grŵp a chyda'u cysyniad pendant hwy.

Adroddiad i'r Arweinwyr Grŵp gan y Pwyllgor Safonau

Mae'r fframwaith ymddygiad mewn bywyd cyhoeddus, yng Nghymru, yn cynnwys y deg egwyddor ganlynol (sy'n deillio o "Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus" yr Arglwydd Nolan ac sy'n ymhelaethu arnynt):

- Anhunanoldeb
- Gonestrwydd
- Uniondeb a phriodoldeb
- Dyletswydd i gynnal y gyfraith
- Stiwardiaeth
- Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau
- Cydraddoldeb a pharch
- Bod yn agored
- Atebolrwydd
- Arweinyddiaeth

Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

Mae'r Ddeddf uchod wedi newid y ddeddfwriaeth bresennol i'w gwneud hi'n ofynnol i arweinwyr grwpiau gwleidyddol gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau uchel ymysg aelodau o'u grŵp.

Nid yw'r ddyletswydd hon yn golygu bod arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn gyfrifol am y modd y mae eu haelodau'n ymddwyn, gan mai cyfrifoldeb yr unigolyn byw hynny o hyd. Fodd bynnag, mae'n golygu bod yn rhaid i arweinwyr gymryd camau cadarnhaol i gynnal safonau uchel ymysg aelodau o'u grŵp.

Mae'r canllawiau drafft perthnasol, a gyhoeddwyd i gyd-fynd â'r Ddeddf, yn awgrymu pa fath o gamau rhesymol y dylai arweinwyr grwpiau eu cymryd yn cynnwys:-

- Mynychu a dangos ymrwymiad personol i sesiynau datblygu eu hyfforddiant berthnasol yn ymwneud â chydraddoldeb a safonau;
- Annog aelodau'r grŵp i fynychu sesiynau datblygu neu hyfforddiant perthnasol yn ymwneud â chydraddoldeb a safonau;
- Gwneud yn siŵr bod y rhai sy'n cael eu henwebu i bwyllgor wedi derbyn yr hyfforddiant a argymhellir ar gyfer y pwyllgor hwnnw;
- Hyrwyddo cwrteisi a pharch wrth gyfathrebu a chyfarfod â'r grŵp, ac yn ystod cyfarfodydd ffurfiol o'r Cyngor a phwyllgorau;
- Hyrwyddo gweithdrefnau datrys anffurfiol yn y Cyngor, a gweithio gyda'r Pwyllgor Safonau a'r Swyddog Monitro i ddatrys materion yn lleol;
- Hyrwyddo diwylliant sy'n cefnogi safonau uchel o ran ymddygiad ac uniondeb;
- Mynychu cyfarfodydd o Bwyllgor Safonau'r Cyngor, ar gais, i drafod materion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad;
- Gweithio i weithredu unrhyw argymhellion gan y Pwyllgor Safonau sy'n ymwneud â gwella safonau;

- Cydweithio gydag arweinwyr grwpiau eraill, o fewn rheswm, i gefnogi safonau ymddygiad uchel o fewn y Cyngor.

Nod y ddyletswydd newydd yw meithrin a chefnogi diwylliant sy'n rhagweithiol, sy'n gweithredu a sydd ddim yn caniatáu ymddygiad amhriodol.

Beth mae'r Cyngor yn ei wneud?

Rydym wedi holi Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i weld a oes unrhyw adnoddau ar gael i helpu'r Cyngor gefnogi arweinwyr grwpiau gyda'u cyfrifoldebau ychwanegol.

Mae CLILC wedi'n hysbysu nad yw'n bwriadu darparu hyfforddiant, nac adnoddau, ar y dyletswyddau hyn.

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn darparu'r cymorth canlynol:

- Cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Pwyllgor Safonau ac arweinwyr grŵp i drafod materion yn ymwneud â safonau. Cynhaliwyd y cyfarfod diwethaf ar 15 Medi 2022
- Mae hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad ar gael i bobl aelod yn <https://ynysmon.learningpool.com/login/index.php>
- Mae'r Cyfansoddiad a fabwysiadwyd gan y Cyngor yn cynnwys [Protocol ar Berthnasau i Aelodau a Swyddogion](#), sy'n ceisio annog perthnasau priodol rhwng swyddogion ac aelodau
- Yn ôl y gyfraith mae'n rhaid i bob aelod ymrwymo i'r Cod Ymddygiad i Aelodau ar ôl cael eu hethol
- Mae aelodau'r Pwyllgor Safonau hefyd ar gael i gynghori arweinwyr grŵp ar faterion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad
- Mae achosion o dorri'r Cod Ymddygiad yng Nghymru ac unrhyw gosbau gan bwyllgorau safonau lleol neu gan Banel Dyfarnu Cymru yn eitem sefydlog ar agenda'r Pwyllgor Safonau
- Mae'r Pwyllgor Safonau yn anfon newyddlen sy'n cynnwys dolenni i'r adroddiadau hyn at bob aelod o'r Cyngor yn dilyn pob cyfarfod o'r Pwyllgor
- Cyfle i bob aelod gael adolygiad datblygu personol a chefnogir pob aelod i gyhoeddi adroddiad blynyddol o'u gweithgareddau a hyfforddiant/datblygiad.
- Mae Protocol Datrysiad Lleol newydd wedi cael ei ddatblygu ac mae'r Pwyllgor Safonau a'r arweinwyr grŵp yn ei drafod ar hyn o bryd. Bydd y Protocol yn gonglfaen i'r gyfundrefn safonau gyda Richard Penn yn nodi yn ei adroddiad i Lywodraeth Cymru ei fod yn argymhell y dylai pob cyngor gael Protocol er mwyn helpu i 'fynd i'r afael ag unrhyw gwynion neu bryderon lefel isel cyn iddynt waethygu'.

Argymhelliad

Gofynnir i arweinwyr grwpiau ystyried yr adroddiad a pha gefnogaeth sydd ei angen arnynt, os oes angen unrhyw gefnogaeth o gwbl, i'w helpu i gyflawni'r ddyletswydd statudol newydd hon yn effeithiol.